

Бажан О. М.,

кандидат філологічних наук, викладач
циклової комісії гуманітарних
дисциплін,

ВСП «Ірпінський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «УКРАЇНСЬКА МОВА»

Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури свідчить, що останнім часом зріс зміст сучасних технологій навчання на уроках української мови та літератури. Темі присвячені деякі наукові дослідження А. Піхоти, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Самохіна, М. Скрипникта тощо.

Інноваційна технологія – це певна система навчання, яка гарантує засвоєння знань у процесі спілкування вчителя та учнів й допомагає розвивати творчість і креативність, нестандартність і неординарність. «Дати можливість вчитися всім учням», – ось як визначив свою діяльність відомий педагог В. Сухомлинський. Щоб зробити кожного учня щасливим, вчитель допомагає йому вчитися, сприяє перемозі в навчанні, в олімпіадах, конкурсах тощо [2, с. 48]. Варто зазначити, що інноваційні методи навчання на уроках української мови та літератури – це партнерські стосунки між учителем та учнем, учнем та вчителем, учнем та учнем, у результаті яких здійснюється досягнення мети й завдань уроку.

Мета статті – розкрити роль та значення інноваційних методик викладання української мови і літератури.

Досягнення мети передбачає виконання завдання: охарактеризувати найбільш ефективні інноваційні методи та прийоми викладання української мови і літератури.

Оптимізація (від лат. *optimus* – «найкращий») у загальному вигляді означає вибір найкращого, найбільш сприятливого варіанта з безлічі можливих умов, засобів, дій і т. п. [6, с. 609]. Якщо оптимізацію перенести на процес навчання, то вона буде означати вибір такої його методики, яка забезпечує досягнення найкращих результатів при мінімальних витратах часу і сил вчителя і учнів за визначених умов.

На оптимізацію навчального процесу, за словами В. Лозниці, впливають комфортне фізіологічне існування (житло, їжа, одяг), сприятливі умови навчання (приміщення, апаратура, підручники), доброзичливий морально-психологічний клімат (учень-учень, учень-вчитель), естетика навколишнього простору (дизайн, духовні інтереси), психолого-педагогічні вектори навчання (форми, методи, складність, посильність), свідоме й підсвідоме розуміння життєвої перспективи від навчання [4, с. 223].

У дидактиці й методиці по-різному визначаються методи навчання. В. Оніщук вважає, що методи навчання становлять систему взаємопов'язаних видів діяльності вчителя й учнів і прийоми викладання й учіння, а кожний прийом – систему дій та операцій учителя й учнів, які визначаються раціональною послідовністю і цілеспрямованістю [3].

На думку І. Олійника, методи навчання – це об'єднана в одне ціле діяльність учителя й учнів, спрямована на засвоєння мовних знань, умінь і навичок, на організацію пізнавальної діяльності учнів [6].

Найбільш прийнятною для навчання української мови видається класифікація методів за способом взаємодії вчителя й учнів на уроці, обґрунтована О. М. Біляєвим. Способи такої взаємодії можуть бути різними: 1. Учитель викладає мовний матеріал – учні слухають (розповідь, пояснення). 2. Учні й учитель обмінюються думками з питань, що вивчалися на уроках мови, завдяки чому доходять потрібних висновків, узагальнень, формулюють визначення, правила. 3. Учитель організовує спостереження учнів над фактами, що вивчаються і явищами мови з подальшим колективним обговоренням його результатів. 4. Учні під керівництвом учителя самостійно добувають знання з мови за підручником. 5. Учні шляхом виконання практичних завдань і вправ набувають потрібні знання. Виходячи з цього, виділяють відповідні методи навчання мови в школі [4].

Для створення емоційної ситуації на уроці важливими є вдало дібрані приклади з літератури, художніх фільмів, особистих переживань вчителя. Яскравість розповіді, емоційна оцінка вчителя збуджують зацікавленість учнів, як до окремих питань теми, так і до матеріалу загалом. Найпоширенішими серед методів згаданої групи, які доцільно, на нашу думку, використовувати на уроках української мови і літератури є:

Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу. Передбачає окреслення нових знань у процесі викладання, створення атмосфери морального задоволення від інтелектуальної праці. Відчуття збагачення знаннями спонукає учнів до самовдосконалення.

Метод пізнавальних ігор. Сприяє створенню позитивної атмосфери, засвоєнню матеріалу за допомогою емоційно насиченої форми його від-

творення. Пізнавальні ігри (ділові, рольові, ситуативні) моделюють життєві ситуації, стосунки людей, взаємодію речей, явищ. Вони можуть бути основною або допоміжною формою навчального процесу. Розвиваючий ефект досягається за рахунок імпровізації, природного вияву вільних творчих сил учнів. У виховному значенні гра допомагає учням подолати невпевненість, сприяє самоствердженню, найповнішому виявленню своїх сил і можливостей.

Прикладом може бути гра «Що? Де? Коли?». Група розподіляється на дві команди. Гра проводиться за аналогією відомої телепередачі. Кожна команда отримує конверт із запитанням. Журі визначає правильність відповідей, підраховує кількість балів.

Під час аналізу письмових робіт можна використати вправу «Презентація помилки». Працюємо за методом дизайн-мислення.

Генерація ідей. Коли команда виявила помилки, вона переходить до генерування ідей і випрацювання рішень. Спочатку готують матеріали: шукають відповідні правила, перераховують, обговорюють, наводять приклади. Кожен етап передбачає зворотний зв'язок від користувача, тобто учня, щоб зрозуміти, чи працює те чи інше рішення.

«**Мозковий штурм**» (**брейнстормінг від англ. brain storming**) [2]. Це метод організації спільної групової та творчої роботи в класі з метою підвищити розумову активність учасників і знайти плідні ідеї, конструктивні рішення, розв'язання складних проблем або нестандартних ситуацій. Його доцільно застосовувати на початку розв'язання проблеми або якщо цей процес зайшов у глухий кут.

Метод проєктів реалізує диференційований, творчий підходи у навчанні. Проєкт може мати дослідницький, пошуковий, творчий (креативний), прогностичний, аналітичний та ігровий характер. Основу проєктного методу складає орієнтація на інтереси і побажання учасників. Автором проєкту як спеціального навчального завдання може бути як вчитель, так і учень (якщо він висловлює свою пропозицію). Оскільки проєкт планується та реалізується учнем самостійно або групою учнів, метод цей забезпечує сприятливі умови для активізації їхньої відповідальності, формування партнерських стосунків між виконавцями проєкту та вчителем.

Отже, які б методи не застосовувалися, важливо, як зазначають науковці, для підвищення ефективності навчання у середній школі створити такі психолого-педагогічні умови, коли учень може зайняти активну особистісну позицію та повною мірою проявити себе як суб'єкт навчальної діяльності [4, с. 157].

Список використаної літератури

1. Грих Е. Информационные технологии в управлении и учебным процессом вуза: Материали міжрегіон. науч.-практ. конф., 11–13 жовтня 2002. С. 74–75.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Павловова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 176 с. (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. Київ : Знання-Прес, 2008. 447 с.
4. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисциплін / В. С. Лозниця. Київ : «ЕксОб», 1999. 304 с.
5. Педагогика и психология средней школы. Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. 554 с.
6. Педагогічні технології / Ганна Сазоненко; упоряд. Г. Мальченко, Т. Вороненко. Київ : Шк. світ, 2009. 128 с. (Б-ка «Шк. світу»).
7. Зубрицька Т., Зубрицька Л. Тренінг як метод професійно орієнтованого навчання. *Нові технології навчання: зб. наук. праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. Київ, 2020. Вип. 94. С. 143–148.